

Vyhodnocení realizačního projektu záchranného programu hnědáška osikového (*Euphydryas maturna*) v ČR v roce 2024

V následujícím textu jsou uvedeny aktivity (kurzívou), které byly naplánovány k realizaci v roce 2024 a způsob jejich realizace. Číslování jednotlivých kapitol respektuje členění textu záchranného programu (ZP). Novým koordinátorem ZP pro hnědáška osikového byl v roce 2024 jmenován Bc. Václav Kodoušek, realizaci ZP dále zajišťovali Ing. Jaroslav Pipek (RP Střední Čechy), Mgr. Irena Formanová (RP SCHKO Kokořínsko-Máchův kraj) a Ing. Klára Herzogová (RP SCHKO Poodří). Na realizaci opatření se podíleli jednak vlastníci lokality (firma Kinský dal Borgo a. s.), či jimi najaté subjekty, dále také Společnost na ochranu motýlů (realizace monitoringu) a Miloš Andres (realizace záchranného chovu).

3.1 Péče o biotop

Realizační projekt:

3.1.1 Prvotní lesnické zásahy na lokalitách výskytu druhu

a

3.1.2 Opatření střednědobá - do konce platnosti následujícího LHP (do roku 2025)

V PR Dománovický les je v plánu v rámci dodatku č. 1 Dohody o péči o PR a EVL Dománovický les kosení křovinořezem v porostní skupině (PSK) 2E4A/1 na ploše 0,45 ha s cílem navýšit nabídku zdrojů nektaru a potlačit šířící se třtinu. Kosení pro zvýšení nabídky nektaru je plánováno i v PSK 2E2 a 2E15 (na ploše 0,2 ha).

Bude dokončena tvorba středního lesa, kterou chceme zahájit na první plánované ploše o celkové rozloze 0,77 ha spadající do porostních skupin (PSK) 2E9a, 2E5c a 2E3. Tato plocha bezprostředně navazuje na jednu ze dvou klíčových ploch pro výskyt hnědáška v Dománovickém lese.

3.1.6 Realizace managementu na lokalitách vhodných pro repatriaci druhu

V NPR Libický luh je plánována pravidelná seč v prostoru mrtvého ramene.

Realizace:

V PR Dománovický les proběhlo podle plánu kosení křovinořezem v porostní skupině (PSK) 2E4A/1 na celkové ploše 0,45 ha. Zároveň proběhlo kosení pro zvýšení nabídky nektaru v PSK 2E2 a 2E15 na celkové ploše 0,2 ha.

První fáze tvorby středního lesa proběhla v PSK 2E5c, 2E3 a okrajově i v 2E9a, ve většině plánovaného rozsahu.

3.2 Péče o druh

Realizační projekt:

3.2.1 Repatriace na vybrané lokality

Přes nepříznivé výsledky chceme v reintrodukcii pokračovat alespoň ještě v roce 2024. Reintrodukce bude cílena především na lokalitu PR Dománovický les, kam chceme vysadit většinu housenek. Reintrodukce bude pokračovat i v PP Žiželický les a v NPR Libický luh.

Realizace:

Na začátku dubna došlo k vypuštění housenek na všech vybraných lokalitách. V Dománovickém lese bylo vypuštěno celkem 3 185 housenek, v Libickém luhu a Žiželickém lese bylo vypuštěno po 500 housenkách.

V letošním roce panovaly nižší teploty v době kuklení vedoucí ke zvýšené úmrtnosti jak vysazených motýlů, tak motýlů v záchranném chovu. Nadále se prohlubující problémy s inbreedingem vedoucí k vyšší úmrtnosti mezi instary tak byly ještě zesílené. Navíc se stále snižuje líhivost vajíček vedoucí ke vzniku drobnějších hnízd, a tak i méně vitální generace.

3.3 Monitoring

Realizační projekt:

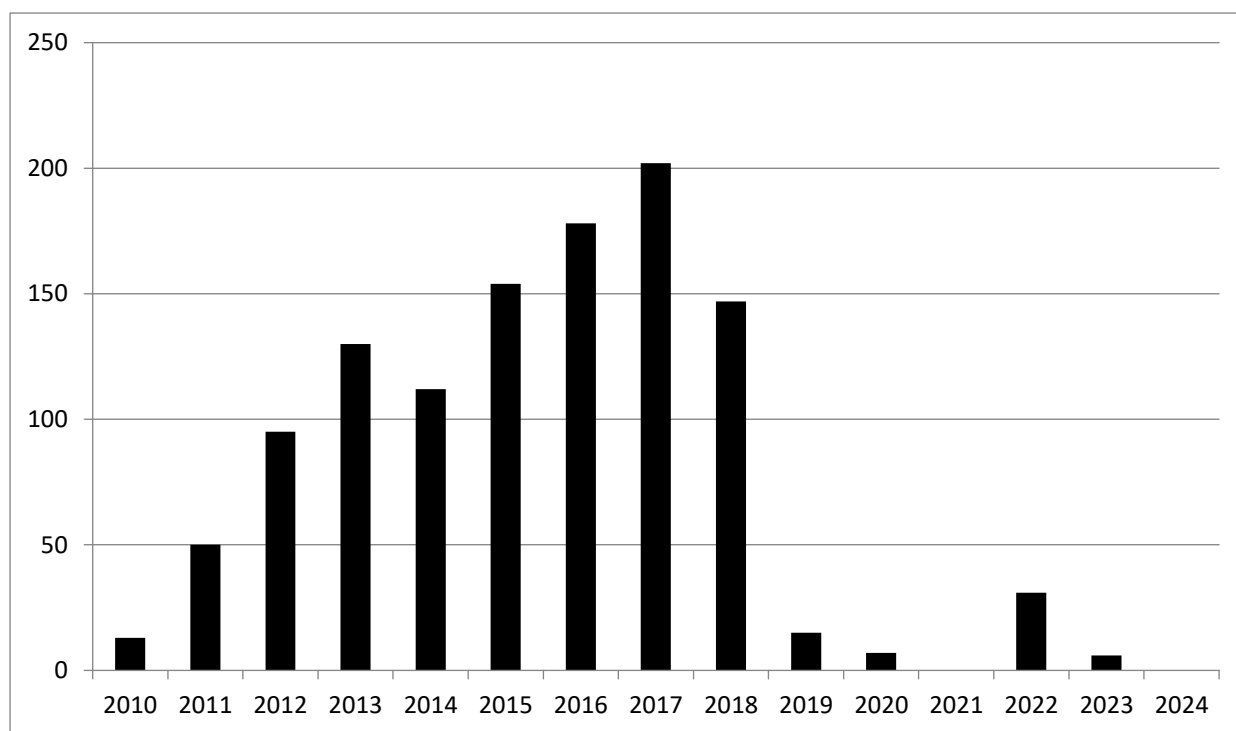
3.3.1 Monitoring larev a 3.3.2 Monitoring imag

Na letošní rok je plánován pravidelný monitoring v PR Dománovický les (monitoring imag a monitoring larválních hnízd) podle metodiky použité v předchozích letech, současně bude pokračovat monitoring v NPR Libický luh (pouze monitoring hnízd) a monitoring nově zjištěné populace u Frýdku-Místku (monitoring larválních hnízd i imag). Opětovně je plánován podrobný monitoring larválních hnízd i v PP Žiželický les.

Realizace:

Na polabských lokalitách – Dománovickém lese, Žiželickém lese a Libickém luhu – probíhal transektový monitoring imag a monitoring hnízd. Výsledky však dlouhodobě ukazují na problémy spojené s inbreedingem, nevhodnými klimatickými podmínkami a dalšími faktory. V Dománovickém lese byla zaznamenána pouze tři imaga, v Žiželickém lese jedno, a v Libickém luhu dokonce žádné. Později v sezóně bylo sice nalezeno několik snůšek, avšak nakonec nebylo zaznamenáno žádné larvální hnízdo.

V Dobré u Frýdku-Místku proběhl podrobný monitoring imag, který kromě transektového sčítání zahrnoval i zpětný odchyt a monitoring larválních hnízd. Zpětným odchytom bylo označeno celkem 156 dospělců (106 samců a 50 samic) a celková velikost populace byla odhadnuta na 460 jedinců (± 185). Počet larválních hnízd dosáhl 52, což je sice méně než v předchozím roce, ale stále dostačující pro udržení vitální populace.

Obr. 1 – Vývoj početnosti larválních hnízd hnědáka osikového v letech 2010-2024

Analýza doletové vzdálenosti ukázala, že samci v průměru dolétávají 55,6 metru, přičemž nejdelší zaznamenaný přelet činil 241 metrů. U samic byla průměrná doletová vzdálenost 25,5 metru a maximální přelet dosáhl 54 metrů. Tyto hodnoty jsou výrazně nižší než v roce 2002 v Dománovicích, kde se průměrná doletová vzdálenost u obou pohlaví pohybovala kolem 250 metrů. Tento rozdíl poukazuje především na omezený prostor s živnými stromy v Dobré u Frýdku-Místku a zdůrazňuje nutnost jeho rozšíření.

3.5 Výchova a osvěta

Realizační projekt:

3.5.1 Místní obyvatelé a širší veřejnost

V roce 2024 plánujeme publikování rozpracovaného článku, který bude shrnovat 10 let trvání záchranného programu a perspektivu do budoucna. Optimální je publikace v časopise *Ochrana přírody*, případně *Živa*. Článek bude zahrnovat i poznatky zjištěné genetickou studií v roce 2023.

Realizace:

V letošním roce nebyl článek publikován, ale jeho vydání se plánuje na rok 2025, přičemž bude obsahovat i poznatky z genetické studie a nejnovější výsledky z posledních let fungování záchranného programu.

3.6 Ostatní opatření

Realizační projekt:

3.6.1 Aktivní spolupráce s vlastníky

Je opětovně plánováno setkání s vlastníky v rámci realizace Dohody o péči o pozemky v PR a EVL Dománovický les. Tato dohoda trvá až do roku 2025, je však dokončován dodatek,

který zajistí realizaci dalších zásahů financovaných ze strany Středočeského kraje na roky 2024 a 2025.

Realizace:

Plánované setkání s vlastníky se uskutečnilo v květnu 2024. Práce na prodloužení dohody mezi AOPK ČR, Krajským úřadem Středočeského kraje a vlastníky již začaly a její finální verze by měla být dokončena v příštím roce.

Jiné

Realizační projekt:

Na konci roku 2024 proběhne pravidelné setkání realizačního týmu ZP pro hnědáka osikového (*Euphydryas maturna*).

Realizace:

Pravidelné setkání proběhlo podle plánu 28. 11. 2024 hybridně ve složení Bc. Václav Koďousek (AOPK ČR, koordinátor ZP), Mgr. Václav John, Ing. Alois Pavlíčko, Ing. Jaroslav Pipek, Ing. Klára Herzogová (všichni AOPK ČR), Mgr. Zdeněk Faltýnek Fric, Ph.D. (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích), Miloš Andres, David Číp (oba ZO ČSOP JARO Jaroměř), RNDr. Jana Štěpánková (Krajský úřad Středočeského kraje).

Shrnutí realizace ZP v roce 2024:

Situace polabské populace se i v letošním roce dále zhoršovala, což se při monitoringu projevilo nalezením pouze několika imag a absencí larválních hnízd, přestože podmínky v prostředí zůstávají příznivé. Hlavní příčinou je kolaps populace před několika lety a nevyhnutelný inbreeding, který probíhá jak na lokalitách, tak v záchranném chovu. V souladu s plánem schváleným na setkání realizačního týmu se pokusíme tento negativní trend zvrátit posílením genetické variability prostřednictvím materiálu z Frýdku-Místku, kde repatriovaná populace zůstává vitální. Pokud by tato strategie nebyla úspěšná, zvážíme využití odlišného genetického materiálu ze zahraničí.

Financováno Evropskou unií. Údaje a informace zveřejněné v tomto vyhodnocení realizačního projektu vyjadřují názor či stanovisko pouze Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, nikoliv Evropské unie ani CINEA. Evropská unie ani CINEA nejsou odpovědní za jakékoliv použití informací, které toto vyhodnocení realizačního projektu obsahuje.